

DEN EXKLUSIVE

GUNNAR EKELÖF: Non serviam. Bonniers. (Kr. 5.50).

Gunnar Ekelöf har alltid dragits till det exklusiva, till det ovanliga och utsökta. Denna böjelse har han mer än någonsin hängivit sig åt i den nya diktsamlingen, "Non serviam", där ju redan titeln utgör en oavhängighetsförklaring i sådan riktning: här är en diktare som söker det unika och svarar blott inför sig själv! Sannolikt är denna exklusivitet inte helt frivillig utan snarare uttryck för en strävan att göra det bästa möjliga av en given situation. Ekelöf har väl inte i längden kunnat lita övervägande till kraften, inspirationen eller visionen: i stället har han kommit att lita allt mer till sin uppdrivna smak, till raffinemangiet i arrangemanget. Även när han bemödar sig om enkelhet blir det gärna en mycket utstuderad enkelhet. När han vill framställa njutningen i en dryck källvatten blir det ett utsökt kineseri där vattnet avsmakas i fem olika, noga utvalda kärl. Hans tanke-lyrik tar helst formen av abstrakt dilektik, vill förmedla en känsla av meningslöshet och mysterium i meningslösheten men utmynnar i sofistikerade stamningar, i en stum grimas. Likt en svensk Mallarmé tenderar han att löpa exklusivitetens lina ut i det out-sägbara, den ordlösa tystnaden (Rimbauds tystnad var av annan art).

Ekelöf har tidigare tjusats av den almquistiska, folkviseartade, fattig-svenska idyllen och han har flytt med Stagnellus från en fjättrande tillvaro in i en fantasivärlds fosforescerande grottor. Nu tycks han ha lockats ännu

ett steg tillbaka, till 1700-talet och rokokon med dess esteticerande mytologi, dess graciösa livsstilisering och gourmandism, dess dryader och herdinnor, gobelängmossa och arkadiska grönska. Språket övergår ställvis till franska eller latin (välkänt bönelatin förvandlas på Joyces mest hädiska maner i en grotesk detaljmålning av "Helvetes-Brueghel"). Stilen antar något av en Linnélärjunges märgfullt sirliga uttryckssätt, som i den fenomenala prosapastischen "Den gamle superkargören". Denna drömdiner från 1742 är ett den gastronomiska väl-lustens konstfulla virtuosstycke, med risbröd som liknar "av handkramvärmen utanpå glaserade, inuti porösa snöbol-lar", med "en överårig men av en egen-domlig källarnyck behållen Mosel av den djupa, ihåliga, vacuumartade smaken; som en järnkälla utan järn, kall

utan att kännas kyllig, doftande utan doft, på väg att förintas".

Njutningsfantasierna omväxlar med dödsdrömmar som bara delvis är njutningsbetonade. Poeten smeker en sten, som en fågel flyger upp ur, och sedan finner han sig själv vara stenen. Han vill återgå till den prenatala världen, han identifierar sig med havets bläckfiskar och deras "milda inåtskådande", med flytandet som är att "flyga långsamt". Han känner sig hemma i undervattenslandet bland sjunkna pl-ratskepp:

*"Det är landet där inget slagvatten
finns
landet där guld ligger värdeöst
landet på sidan om vinst och förlust!"*

Här rör Ekelöf vid sin egentliga be-kännelse: böjelsen att spjärna mot udden, att ställa sig utanför, att känna sig som i främmande land, som en neger eller jude med sin egen lag, konstnären med sitt program "att med början i ett asocialt söka vägen till någonting annat, över och bortom själv-ändamålen". Han är "Gymnosofisten" som alltid vill och menar någonting annat, som finner Herren Faktum ohe-lig men Herren Liv och Herren Död heliga i kraft av Herren Någonting Annat. Eller som tanken lyder i sin slutliga version: "Det enda som finns i detta som finns är det som i detta är någonting annat". Han är också "Emigranten" som tappat bort ett år av sitt liv, skräckslagen inför denna minnets mörkt gapande lucka. Han är roddaren på dödskeppet, slitande vid åran i överklighet och ovisshet, med

en huvudlös jungfru till galjonsbild och segertecken. Slutligen är han också "Svanen", nedflyttad ur stjärnbilds-myten till ett fördörelsens verklig-hetsöde:

*"Han böjer sitt huvud
över en stjärna som ropar,
djupt över människohopar,
forskar med gula näbben
djupt i det svarta slammets:
Torrt är det svarta vattnet.
Larver heter hans föda.
Leda heter hans krämpe.
Levande måste han svälla,
levande måste han döda,
känna de hatande kvälja,
känna de hatande sträva
hungern emot i sin kräva,
känna sin hunger förnötas -
känna de älskande kampa
utan att någonsin mötas."*

Skönhetsdriften och livssmärtan här här sammansmält i ett slags glashård konkretion. Den exklusiva stillserin-gen har mött känslan i en ohjälplig-hetens tragiska gruppering. En sådan dikt säger också mycket om vad det kostar att vara den utsökte, att uppe-hålla en attityd som på en gång inne-bär slaveri och räddning, frihet och förnekelse. På den linje som blivit hans är Ekelöf en fanatisk konstnär, outtröttlig trots tröttheten, avböjande varje ledtråd i labyrinten, sömngån-garsäkert balanserande mellan para-doxer, mest sig själv i exklusivitetens utsatthet. Hans nya diktsamling inne-håller mycket att efter den första njutningen långsamt smälta.

Artur Lundkvist.